

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Вибір професії – складний та відповідальний крок у житті людини. Зробити правильний вибір – значить знайти своє місце вжитті. Для старшокласників цей процес є досить складною проблемою. Незначний життєвий досвід, недостатні знання про свої можливості та особистісні якості, необхідність прийняття важливих рішень щодо свого майбутнього створюють значні труднощі для професійного самовизначення старшокласника як особистості.

Вибір дослідження зумовлений тим, що при нових соціально-економічних умовах, які переживає сьогодні наша країна, старі життєві орієнтири, у тому числі професійних, змінюються на нові. За таких умов учні старших класів, що стоять перед проблемою вибору професії, потрапляють у ситуацію невизначеності. Тому постає необхідність вивчення процесу професійного самовизначення старшокласників під впливом ціннісних орієнтацій сьогодення.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань був використаний комплекс методів: аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення отриманої інформації; бесіда, анкетування, тестування (анкета «Молодь і сучасні ринкові умови», «Світоглядні орієнтири молоді», методика Є.О.Климова «Визначення типу майбутньої професії»). Дослідження проводилось на базі загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів №8 м. Умані. Всього в дослідженні взяли участь 30 старшокласників.

У психології старший шкільний вік визначається в межах від 14-15 до 17-18 років. Самовизначення, як особистісне, так і професійне, – характерна риса юнацтва. Головним стає прагнення зайняти внутрішню позицію дорослого. Зростання інтелектуальних можливостей робить перехід до дорослості періодом змін у цінностях та настановах, ідеалах та цілях, розвиваються ціннісні світогляди, самостійність, відповідальність, самосвідомість, самоповага.

Юнаки починають діяти, реалізовувати плани, стверджуючи той чи інший спосіб життя, починають активно готуватися до засвоєння обраної професії (факультативи, гуртки, репетитори, самоосвіта). У ранньому юнацькому віці

вироблюється індивідуальний стиль розумової діяльності, розвиваються та удосконалюються розумові та спеціальні здібності на основі інтересів та орієнтації на майбутню професію.

Перед особистістю постійно виникають проблеми, що вимагають від неї визначення свого ставлення до професій, аналізу та оцінки власних професійних досягнень, прийняття рішення про вибір професії або її зміну, уточнення і корекції кар'єри. Цей комплекс проблем пояснюють поняттям професійне самовизначення.

Професійне самовизначення – це вибіркоче відношення індивіда до світу професій в цілому і до конкретної обраної професії.

Серед основних чинників професійного самовизначення старшокласників виділяють самоаналіз, аналіз вимог до професій, професійні проби.

Серед психологічних чинників професійного самовизначення можна виділити : усвідомлення цінності суспільно корисної праці, орієнтацію в соціально-економічній ситуації в країні, у світі професій; необхідності загальної та професійної підготовки для повноцінного самовизначення і самореалізації; узгодження професійної мрії з іншими важливими життєвими цілями; знання про внутрішні перешкоди, які ускладнюють досягнення вибраної мети.

Важливу роль у процесі професійного самовизначення відіграють цінності. Цінності та ціннісні орієнтації є компонентом структури ставлення особистості до умов її існування та діяльності. У ціннісних орієнтаціях виявляється стійке, соціально-зумовлене, вибіркоче ставлення людини до сукупності матеріальних і духовних суспільних благ та ідеалів.

Виробляючи систему ціннісних орієнтації, особистість активно включається в систему суспільних стосунків, причому ціннісні орієнтації визначають тип поведінки і діяльності.

Проаналізувавши результати анкети «Молодь і сучасні ринкові умови», ми з'ясували, що серед запропонованих цінностей старшокласники надавали перевагу здоров'ю близьких тат рідних майже 67%, власному здоров'ю 60%, створенню власної родини 40%.

Крім цього, ми запропонували старшокласникам самостійно обрати для себе ті цінності, які на їхню думку є найбільш важливими в житті. Перші позиції

займають: створення сім'ї (53%), хороші та надійні друзі (47%), знайти кохання (43%), здобути цікаву професію (37%). Серед тих цінностей, які представлені найменше – сила волі та характер (7%), віра в Бога, корисність суспільству (13%).

Головними особистісними проблемами сьогодення для старшокласників є здобуття освіти (60%) та вибір майбутньої професії (46,6%).

Пошук свого професійного призначення, страх неможливості його знайти або виконати ускладнюється для майже 47% опитаних відчуттями невизначеності свого професійного майбутнього, для 50% - загрозою безробіття, для 27% - падінням рівня добробуту людей, для 33% - станом суспільства.

Якщо ситуація в нашій державі надалі не покращиться і це впливатиме на життя – 57% опитаних готові виїхати до іншої держави з вищим рівнем життя, а 67% випускників виявили бажання навчатись за кордоном

Більшість опитаних старшокласників, що становить 57%. визначились з вибором майбутньої професії, 27% - вагаються, ще не визначились 17%.

Оскільки при аналізі анкет було з'ясовано, що частіша старшокласників ще не визначилась із професією, не впевнена у своєму майбутньому і ця проблема їх турбує, ми запропонували учням старших класів методичку Є.Климова «Визначення типу майбутньої професії».

Результати проведеної методики показали, що тип професії «людина - природа» притаманний 10% опитуваних; «людина - техніка» - 27%, «людина - людина» - 33%,

«людина - знакова система» - 13%, «людина - художній образ» - 17%

При виборі своєї майбутньої професії старшокласники часто керуються її перевагами над іншими. Ціннісні орієнтації учнів старших класів впливають на їх професійне самовизначення, на вибір «гарної роботи».

Поняття «гарна робота» для старшокласників – це можливість мати високий рівень зарплати (60%) та зробити кар'єру(53%), приносити користь людям (37%), її зміст та творчість (20%) при цьому мало враховуються. Проте для юнаків важливо, щоб «робота» відповідала здібностям особистості та розкривала їх (33%)

Більшість опитуваних орієнтуються на конкретні результати своєї діяльності. Гарна робота пов'язується з можливістю мати гарний одяг, гарну квартиру чи дім, харчування, житлові умови та побут.

Отже, в ході дослідження було з'ясовано, що духовні цінності, цінності добробуту, власного життя та здоров'я займають важливе місце в ціннісних орієнтаціях старшокласників. Вони є абсолютними, підтримуються суспільством та найближчим оточенням дитини, впливають на професійне самовизначення старшокласників, мотивують професійну, творчу та соціальну активність учнів.